
SZEGŐ IVÁN MIKLÓS

EGER ÉS AZ EGRIEK AZ 1945-ÖS ORSZÁGOS SAJTÓBAN

„Tudomásul kell venni mindenkinek, aki a germán-magyar értékrendszer híve és imádója volt és ma viszonylag csendes és nyugalmas magányában, számíttatva ül helyén és visszavárja a nemzet megrontóit, hogy az elmúlt időknek vége.” Az Igazság című egri lap vezércikkírója írta ezt az újság 1945. január 4-ei számában. Kardos László a *Paraszt és kommunista* című „évnýtő” cikkéből kiderül, hogy az újonnan szerveződő hatalom igyekezett – legalábbis a sajtóban – a békésebb arcát mutatni.

A kommunista párt egri megszervezésében főszerepet játszó² Kardos hangvétele azonban sejtette azt is, hogy nemcsak a hadszíntéren zajlanak harcok (az ország nyugati felén), hanem a mélyben is fenyegető erők mozgolódnak. A következő sorokból derült ki, hogy az engedékenységek csak látszólagos. Ezért téved dr. Kardos szerint az, aki azt hiszi, hogy a „békés kéz”, mely „a társadalom minden tagját építésre hívja”, gyengeségből tenné ezt. Ha visszaélnék ezzel, „akkor a magyar parasztság és a magyar munkásság milliói” „meg fogják semmisíteni a társadalomnak azt a részét, mely már egyszer árulója volt a magyar népnek, a magyar földnek, de a magyar sorsnak is”.³

A hol kenetteljes, hol pedig fenyegető hangvétel nem véletlen Kardosnál. Híven tükrözi a Moszkvától távol működő, hevesi kommunista pártszervező cikke azt a szovjet irányvonalat, amelyet a világpolitikai trendek szabtak meg 1945 elején. Ekkoriban ugyanis Sztálin taktikai okokból még visszafogta a megszállt országokban a helyi kommunista aktivisták túlbuzgóságát. (Kardos doktor más téren is buzgó volt: 1945. január 22-én ő vetette fel, hogy Egerben egyetemet kellene létesíteni.)⁴

Mit akart Sztálin és mit lehetett erről tudni Egerben 1945-ben?

Sztálin óvatossága, azaz, hogy mérsékelte a szovjet megszálló erők árnyékában tevékenykedő helyi kommunistákat Magyarországon, geopolitikai okokra vezethető vissza. Ezért 1944 végén népfrontos jellegű, Gyarmati György szerint „mérsékeltebb, koalícióképesebb” rendszerátalakítási programot munkáltak ki

---

1 Kardos László: *Paraszt és kommunista*. Igazság, 1945. január 4. 1.

2 Á. Varga László: Bevezető. In: *Új úton... Válogatott dokumentumok a felszabadult Heves megye életéből: 1944. október 30. – 1945. május 7.* Szerk. Á. Varga László. Eger 1980. 39.

3 Kardos L.: *Paraszt és kommunista* i. m.

4 Kiss Péter: *Az egri érseki Líceum történetéből*. Eger 2016. 55.

a magyar kommunista emigráció moszkvai vezetői.⁵ (Ám vannak olyan értelmezések, miszerint Sztálin Magyarország bolsevizálására nem 1944-ben, hanem csak 10-15 év múlva készült.⁶)

Akármi is volt az eredeti terv, a „fontolva haladás” szovjetizálási törekvése jegyében Szegeden 1944. december 2-án alakult meg a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF), amelyet a Független Kisgazdapárt, a Magyar Kommunista Párt, a Nemzeti Parasztpárt, a Polgári Demokrata Párt, a Szociáldemokrata Párt és a szakszervezetek alakítottak meg közösen. A népfrejtos szerveződés közös programként a kommunista párt november 30-ai akcióprogramját hirdette. Így célja lett a fasiszta szervezetek feloszlátása, a háborús bűnösök megbüntetése, a földreform és a nagytőke befolyásának korlátozása is – többek között.⁷ Vagyis a pluralizmus egy torzított keretrendszeren belül érvényesült. Tehát 1945 nem lineáris bolsevizálást hozott: az év végén az FKGP jelentős teret nyert a választásokon, ami azonban 1946 elejére felgyorsította a bolsevizálást.⁸ Így az 1945-ös esztendő a demokratizálás és a proletárdiktatúrára törekvés kettőssége jegyében telt, mint azt látni fogjuk Eger országos sajtóbeli reprezentációja kapcsán is.

Egert 1944 novemberének utolsó napján foglalták el a szovjet csapatok.⁹ Nem férhetett kétség hozzá: a következő időszakban a szovjet hadsereg és a kommunista párt határozza meg a politikai életet.¹⁰ Bár a szovjet befolyás mértéke 1945 első napjaiban még nem lehetett ismert, ám a tendencia, az erőviszonyok megváltozása nyilvánvaló volt, s a sajtó helyzete ezt egyértelműen reprezentálta.

5 A hazatérő kommunista emigráció radikális lépésekre készült, ám az 1944. októberi Churchill-találkozó, a „lengyel ügy” után Sztálin nem akart ujjat húzni a Nyugattal. A lengyelországi szovjet befolyás érvényesítése ellen ugyanis az angolszász szövetségesek tiltakoztak. *Gyarmati György*: A Rákosi-korszak. Bp. 2011. 34.

6 Charles Gatit idézi erről: *Csicsery-Rónay István – Cserenyey Géza*: Koncepciók per a Független Kisgazdapárt széttűzésára. 1947. Bp. 1998. 15. Békés Csaba szerint a szovjetek már 1944–45-től törekedtek a kelet-közép-európai térség szovjetizálására, de ezt rugalmasan és a nyugati szövetség megőrzésének alárendelve kezelték. Krausz Tamás szerint viszont Moszkvának nem voltak kész tervei. *L. Balogh Béni*: Bevezető. In: „Törvényes” megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között. Szerk. L. Balogh Béni. Bp. 2015. 22–24.

7 *Föglein Gizella*: A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front megalakulása és programja. *Tiszatáj* 38. (1984) 11. sz. 70–71.

8 1945 után „nem volt nyugatias-polgári értelmében vett demokrácia, de a magyar berendezkedés néhány évig (1947–48-ig) nem volt sztálini mintájú szovjet rendszer sem. (...) A sajtóban, a nyilvánosságban bizonyos diskurzusok szabadon folytak, de mások (...) nem.” *Rainer M. János*: Bevezetés a kádárizmusba. Bp. 2011. 77.

9 *Nagy József*: Eger története. Bp. 1978. 357.

10 „Belpolitikai és nemzetközi szinten egyaránt igazolódni (...) látszott az immár egyértelműen Sztálin nevéhez kötődő új uralmi rend (...). A korábban szinte mindenütt marginális (...) kommunista pártokat is bevett, respektálandó politikai erővé tette”. *Gyarmati Gy.*: A Rákosi-korszak i. m. 18.

Hogyan indult meg a nyomtatott sajtó 1945-ben?

Ahogy a Vörös Hadsereg egyre nagyobb területeket foglalt el, a szovjet hatóságok engedélyével jelenhetett meg néhány kis példányszámú, kommunisták által szerkesztett helyi lap 1944 végén.¹¹ Egy hónap múlva viszont már az MNFF adta ki a *Délmagyarország* című regionális napilapot, amelyet (formailag) ugyan népfrontos jellegűnek minősít Horváth Attila, de szerinte tartalmilag inkább a szovjet megszálló hatóságok, illetve a magyarországi kommunisták irányvonalának felelt meg. Az újságot két baloldali név fémjelezte: a kommunista Révai József Moszkvából tért haza, Erdei Ferenc pedig a népi mozgalom kommunistákkal együttműködő szárnyát képviselte. Szerepet kapott a korábbi kiadó, a kiskazda Balogh István (későbbi békepap) is.¹² Neki 1947-ig lesz befolyása a hazai sajtóirányításra (a Miniszterelnökségen 1945 első felében a sajtóosztály vezetőjeként ő adta ki az új lapengedélyeket, és osztotta el a rendelkezésre álló papírt), bár az 1945 nyarán kirobbant papírellátási botrány után csökkent a mozgástere.¹³ A *Délmagyarország* irányítása 1945 márciusára már egyértelműen kommunista kézbe került: Szirmai István lett a szerkesztő, majd főszerkesztő.¹⁴

1945 elején intézményesült a szovjet befolyás, miután létrejött az elvileg háromhatalmi Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB), de a gyakorlatban a megszálló hatalmat Vorosilov marsall, a SZEB szovjet vezetője gyakorolta. Ezt a Magyarországon csak „statisztáló” amerikaiak a nekik sokkal fontosabb Japánban használták ki: „a szovjet fél egyoldalú [magyarországi] tevékenysége

- 11 Az első október 15-én az orosházi Népakarat volt, majd a szentesi Magyar Népakarat, a Szegedi Népakarat és a hódmezővásárhelyi Vásárhely Népe következett. *Horváth Attila: A magyar sajtó története a szovjet típusú diktatúra idején.* Bp. 2013. 12.
- 12 Az MKP, a Parasztpárt és az FKGP egyezsége „az első koalíciós dokumentumnak tekinthető”: „1944. november 12-én Révai József és Erdei Ferenc felkeresték Balogh Istvánt és tárgyalásokat folytattak vele a kiskazdapárt újjászervezéséről és a Délmagyarországnak, mint pártközi koalíciós lapnak a megjelentetéséről.” Balogh átadta a lapot a népfrontnak. Az első vezércikkben Révai nemzeti összefogást, a Vörös Hadsereggel való együttműködést és földosztást hirdetett. *Föglein G.: A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front* i. m. 69–70.
- 13 *Horváth A.: A magyar sajtó* i. m. 8., 13. *Takács Róbert: A koalíciós időszak média- és kulturális nyilvánossága.* In: *Régi és új világ határán – 1945 története.* Szerk. Feitl István – Ignácz Károly. Bp. 2018. 139–179., különösen 145. és 158. Balogh 1945 júliusáig volt a sajtóügyek „ura”. Májusban át kellett adnia a sajtó- és papírügyeket a kommunista Kállai Gyulának, mivel „a négy párt legkisebbikének napilapja, a Szabad Szó nem jutott papírhoz, amelynek kapcsán a Népszava, a Világosság és a Szabad Nép támadást indított Balogh ellen, akitől a sajtóügyek felügyeletét elvették”, bár maradt államtitkár. *Takács Róbert: A nyomtatott sajtó a koalíciós időszakban (1944–1948).* In: *A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989.* Szerk: Paál Vince. Bp. 2015. 272.
- 14 *Buzinkay Géza: A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig.* Bp. 2016. 392.

precedenst teremthetett a Japánban felállítandó és amerikai vezetésű ellenőrző bizottság működéséhez".¹⁵

Az 1945. január 20-án aláírt moszkvai fegyverszüneti egyezmény alapján létrehozott SZEB 1947. szeptember 15-ig működött Magyarországon. A fegyverszünet kötelezte az országot minden kulturális és sajtótevékenység szovjet főparancsnoksággal való engedélyeztetésére.¹⁶ Így részben a magyarországi SZEB hatáskörébe tartozott a lapok engedélyezése és cenzúrázása is, de az engedélyt a kormány adta ki. Az 1945-ös választásokig ez a Miniszterelnökségen történt, azután a Tájékoztatási Minisztériumban. Ezért a magyar újságok nem számolhattak be a szovjet hadsereg magyarországi rémtetteiről, nők megerőszakolásáról, a lakosság egy részének málenkij robotra hurcolásáról, a szabad rablásról.¹⁷ Nem csak az adott korban történtek elhallgatások: Pető Andrea a Vörös Hadsereg nőtagjai által feltehetően elkövetett erőszak legutóbbi időkig való tabuizálásáról írt 2018-ban.¹⁸

Egy 21. századi értelmezési vita az 1945-ös sajtójogszabályokról és azok tényleges hatásáról

Horváth Attila szerint a kommunista párt kezdettől fogva a sajtó korlátozására és a cenzúra bevezetésére törekedett. Ezt jelzi szerinte az az 1945. februári kormányrendelet, amely a papírhiányra hivatkozva kimondta: lapengedélyt csak „demokratikus pártok” kaphatnak. Vagyis azok, amelyek működését a szovjetek engedélyezték.¹⁹ Az, hogy csak pártok és más szervezetek adhatnak ki lapot, szembement a magyar sajtóhagyományokkal, ettől kezdve fél évszázadig magánszemély nem lehetett lapgazda.²⁰

Takács Róbert szerint viszont 1945 márciusában egy miniszterelnöki rendelet ugyan felhatalmazta a kabinet sajtóosztályát az előzetes cenzúrára, de a jogszabályt éppen az MKP és az általa vezetett baloldali pártok támadták meg a nyilvánosság előtt. (Bár ezek a pártok még támogatták a rendeletet a kormányülésen.) A támadáshoz csatlakozott az újságíró-szövetség is, így a rendeletet

15 Olaszországban Magyarország előtt volt precedens SZEB felállítására (1943). Ezt a nyugati hatalmak irányították, több jogot biztosítva a szovjeteknek, mint amennyit azok adtak nálunk a nyugatiaknak. *Baráth Magdolna – Cseh Gergő Bendegúz – Feitl István – Figder Éva: Bevezető.* In: A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei. 1945–1947. Szerk. Feitl István. Bp. 2003. 8–9.

16 *Baráth et al.: Bevezető* i. m. 7.

17 *Takács R.: A koalíciós időszak* i. m. 148.; *Horváth A.: A magyar sajtó története* i. m. 13.

18 Pető kitér a forráshiányra is e tekintetben. *Pető Andrea: Elmondani az elmondhatatlant.* Bp. 2018. 210–211.

19 *Horváth A.: A magyar sajtó története* i. m. 8.

20 *Buzinkay G.: A magyar sajtó... i. m. 392.* Az 1945-ös pártlapok: *Népszava*, *Világosság* (szociáldemokrata), *Szabad Nép* (Magyar Kommunista Párt), *Szabad Szó* (Nemzeti Parasztpárt), *Kis Újság* (FKGP), *Világ* (Polgári Demokrata Párt), *Haladás* (Magyar Radikális Párt).

módosították, s a hatálya alól kivették az MNFF tagjainak lapjait és az egyházi lapokat is: így „*lényegében minden fontosabb politikai időszaki sajtótermék mentesült a kormányzati cenzúra alól*”.²¹

Ám Buzinkay Géza szerint a pártokkal való kivételezés képmutató volt, hiszen „*a gyakorlatban a baloldali pártokra vonatkozott*”, a polgári pártok tiltakoztak a sajtószabadság szűkítése ellen. Horváth is azt állítja, hogy 1945-ben „*leginkább az egyházak lapkiadását korlátozták*”. A katolikus egyház két hetilap (*Új Ember*, *A Szív*) és egy folyóirat (*Vigilia*) kiadására kapott engedélyt. Ráadásul az *Új Ember* is csak 1945 augusztusában jelenhetett meg, mindössze húszezer példányban.²²

Takács szerint sajtócenzúra a gyakorlatban csak 1945-ben (annak is főleg az elején) érvényesült, de ez a korlátozás megszokottnak volt tekinthető, hisz ápriliséig az ország hadszíntér volt. Buzinkay szerint ez korántsem volt magától értetődő jelenség: a koalíciós szerkesztéssel január 19-én megjelent *Szabadság* című lap akkor még csak a pesti oldalt látta el hírekkel. Névleg Darvas József, Kállai Gyula és Zilahy Lajos voltak szerkesztői, de ténylegesen kommunista irányítás alatt állt, Barcs Sándor szerkesztésében. A cenzúráról Buzinkay így ír: „*A lap kommunista újságírói szembesültek először a felszabadításnak ellentmondó korlátokkal, amikor a megszálló orosz katonaság atrocitásai ellen kívántak volna szólni, ám Gerő Ernő a legkisebb kritika ötletén is felháborodott.*”²³

Ám a cenzúra csak a harmadik volt a sajtót korlátozó intézkedések sorában. Az első a lapengedélyezés volt, a második pedig a papírelosztás. Ezek révén a koalíció pártjai „*hatékonyan korlátozták a politikai nyilvánossághoz való hozzáférést*”.²⁴ A koalíciós korszak sajtópolitikáját Buzinkay is – Sz. Nagy Gábort idézve – hármas jelszóval illette: „*lapengedélyeztetés, papírkiutalás, lapbetiltás*”. Az utóbbit a Belügyminisztérium intézte, míg az első kettőt a Miniszterelnökség.²⁵ A papírelosztás azért volt hatékony korlátozás, mert kevés papír volt. Már 1945 tavaszán elrendelték a központi elosztását. A nyári botrány után a Tájékoztatási Minisztérium kommunista vezetésű osztálya és a Miniszterelnökség (a kisgazda Balogh István államtitkár maradt itt) vívott csatákat a papírért.²⁶

21 Takács R.: A koalíciós időszak i. m. 153–154.

22 Buzinkay G.: A magyar sajtó... i. m. 397.; Horváth A.: A magyar sajtó története i. m. 14.

23 Kókay György – Buzinkay Géza – Murányi Gábor: A magyar sajtó története. H. é. n. [Bp. 1994] 195.

24 Takács R.: A koalíciós időszak i. m. 153.

25 Buzinkay G.: A magyar sajtó... i. m. 395.

26 Takács R.: A koalíciós időszak i. m. 142.

Egerben is „népfrontos” lap indult, de a kommunista befolyást nem nehéz észrevenni

A szovjet hadsereg és nyomában a kommunista párt térnyerése egyértelművé vált az 1944 decemberének végén először megjelent egri napilapban, az *Igazságban* is, mely az MNFF lapjaként jelent meg. Szerkesztőbizottsága a kisgazda Milassin Kornélból, a kommunista Kardos Lászlóból és a szociáldemokrata Lénárd Sándorból állt. Ez nem meglepő, hiszen 1945-ben megszokott volt, hogy a helyi népfront adja ki a lokális sajtótermékeket, s a vidéki sajtó ekkor városi alapon szerveződött.²⁷

Schöpflin György szerint Kelet-Közép-Európában nem csupán a szovjet-amerikai versengés határozta meg az államok sorsát, hanem az ottani elitek viselkedése is 1944–45-ben. Mivel a Horthy-kori elit gyakorlatilag megsemmisült 1944 végére, a nyilas hatalomátvétel majd a helyi adminisztráció elmenekülése miatt a baloldaliak hatalmi vákuumot töltöttek ki. Egerben sem maradt olyan helyi elit, mely ellen tudott volna állni. November 30-án a németek kiűrtették a várost, de a *„megyei és városi vezetők többsége november 25-én elmenekült a szovjet csapatok elől”*.²⁸ A szovjet parancsnokság így ideiglenes vezetőket állított a város élére. 1944. december 2-án a baloldali pártok képviselőit összehívták, Takács Lászlót megbízott polgármesternek, Barta Istvánt megbízott alispánnak nevezték ki. A nemzeti bizottságot is két Miskolcra érkező küldött szervezte meg a hevesi megyeszékhelyen.²⁹

Az 1944. december 18-án létrejött egri Magyar Nemzeti Bizottság elnöke a kisgazda Milassin Kornél lett. Januárban megyei főispán, e posztot 1946-ig tölti be. A pártok újjáalakulása is előrehaladt: december elején a kommunista párt helyi szervezete jött létre, a hónap közepén a szociáldemokraták és még szintén decemberben a kisgazdák hoztak létre egri, illetve hevesi szervezetet. A Polgári Demokrata Párt január 18-án, a Nemzeti Parasztpárt pedig tíz nap múlva bontott zászlót Egerben.³⁰

27 Á. Varga L.: Bevezető i. m. 39.; Takács R.: A koalíciós időszak i. m. 142.

28 George Schöpflin: Politics in Eastern Europe. 1945–1992. Cambridge 1993. 63.; Nagy J.: Eger története i. m. 357.

Elmenekült „állomáshelyéről a jobboldali beállítottaságú megyei és városi vezetőség”, s amikor az MNFF közzétette programját, még „nincs sem politikai, sem államhatalmi szerv, mely a felszabadult országrészeket egységesen irányítaná”. Nagy József: A Nemzeti Bizottságok megalakulása és működése Heves megyében (1945–1946). Az Egri Tanárképző Főiskola tudományos közleményei (2. köt.). Eger 1964. 387–388.

29 Korom Mihály: Az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőinek megválasztása 1944 decemberében. Századok. 116. (1982) 2. sz. 278.

30 Milassin az FKGP egri, majd megyei szervezetét vezette. Nemzetgyűlés almanachja. 1945–1947. Főszerk. Vida István. Bp. 1999. 369.; Nagy J.: A Nemzeti Bizottságok i. m. 388.; Nagy J.: Eger története i. m. 360.

Az egri Nemzeti Bizottság mint megyei szervezet és az újjáépítés feladatai

Az 1944 végén alakult egri Nemzeti Bizottság nemcsak a városban, hanem az egész megyében is közigazgatási feladatokat látott el. 1944. december 22-én kimondták: *„amíg központi kormány a felszabadult országrészekben rendeleteinek érvényt tud szerezni, a Nemzeti Bizottság Heves vármegyére és Eger városára jogforrásként működik”*. A Nemzeti Bizottság nemcsak a végrehajtó hatalmat tartotta kézben – részt vett az újjáépítés irányításában, az üzemek élére új vezetőket állított –, hanem 1945. április negyedikén Egerben és 115 másik községben különadót vetett ki a rendőrség fenntartására. A városi közfürdő köztulajdonba vételéről is a Nemzeti Bizottság döntött.³¹

Nem véletlen, hogy a nemzeti bizottságokat bírálta az 1945. május 24-ei katolikus püspöki konferencián Grósz József kalocsai érsek: *„lehetetlen állapotokat teremtett a nemzeti bizottságokról szóló kormányrendelet a közigazgatás, rend és közbiztonság terén. A kormány ugyan nagyjából megszabta a nemzeti bizottságok hatáskörét, ezt azonban az egyes bizottságok úgy magyarázzák, ahogyan akarják. Kalocsán például azt mondják, hogy a nemzeti bizottság mindent csinálhat, amit akar: neki a kormány nem parancsol, mert a nemzeti bizottság a kormány fölött áll.”* A másik probléma a nemzeti bizottságokkal az volt, hogy *„egyik jeles alkotásuk”* az *„ún. politikai rendőrség”, amely „a demokrácia és szabadságjogok megcsúfolásával valóságos terroruralmat fejt ki: tetszése szerint tartóztatja le az embereket”, anélkül, hogy „garázdálkodásai ellen védelmet lehetne találni”*.³²

Ami Egert és a tágabb régiót illeti, a város életét 1945-ben a háború után a közellátási nehézségek,³³ az anyagi károk elhárítása és az egész megyében zajló újjáépítési munkálatok gondjai határozták meg – ahogyan arról az országos sajtó is beszámolt.³⁴ A németek visszavonulásuk előtt felrobbantották a város összes hídját, később pedig terrorbombázást intéztek Eger ellen. A *Népszava* szerint ez az 1944. decemberi volt a legsúlyosabb bombatámadás a városban. *„E gazzett 33 halálos és 87 sebesült áldozatot követelt”*.³⁵ A lap szerint még a német uralom

31 Nagy J.: Eger története i. m. 362–364.

32 Jegyzőkönyv. Felvétel Budapesten, 1945. május 24-én az Actio Catholica tanácsstermében tartott püspökkari értekezleten. In: A magyar katolikus püspökkari tanácskozások története és jegyzőkönyvei 1945–1948 között. Szerk. Beke Margit. Bp. 2015. 60.

33 A kisgazdapárti lapnak a helyi FKGP-titkár így számolt be a problémákról: *„Különösen a közellátási ügyek önhatalmú vezetője ellen merül fel egyre több panasz. Abból, hogy zsírral, terhes és szoptató anyáknak kiutalt tejjel nem tud elszámolni”. Tőke László: A jegenyefák még Egerben sem nőttek az égig. Kis Újság, 1945. június 9. 4. A Népszava cikkírója (amúgy az egri Igazság szerkesztőbizottsági tagja) sem elégedett: „Eger élelmezése nem olyan jó, mint Debrecené, de folyton javul.” Lénárd Sándor: Eger jelentkezik. Népszava, 1945. február 13.*

34 A belpátfalvai rész elkészült az Egert Putnokkal összekötő vasúti vonalon. Így a kőszénbánya és cementgyár termékei és a szilvásvárad erdő faanyaga szállíthatóvá vált. Kossuth Népe, 1945. szeptember 29.; Egersolymos község határában egy fontos bánya indult újra októberben. Szabadság, 1945. október 9.

35 Lénárd S.: Eger jelentkezik i. m. 2.

alatt megszűnt a rendszeres áramszolgáltatás, ez a városban Nagy József szerint csak 1945. május 16-án állt helyre. A Vörös Hadsereg bevonulása nyomán pedig a Dohánygyár 1945. január 1. és június 1. közt a szovjeteknek termelt.³⁶

A kiskgazdák országos lapja, a *Kis Újság* 1945. június 9-ei riportjában is arról ír, hogy az egri épületekről még nem tűntek el az ostrom sebhelyei. Kiégett üzletekről, házakról, betört ablakú templomokról, iskolákról számolt be a szerző, Tőke László. *„Eger nem volt szerencsés hely”* – mondta a polgármester. *„Körülbelül 1500 bomba és akna hullott a városra, ennek következtében ablakaink 95 százaléka betört. (...) Épület- és üzemkárunk kb. 100–120 millió pengő. (...) már az úttestek aszfaltozásáig jutottunk. Minden szétrombolt híd helyén már fahíd áll.”*³⁷

„Az egyház megerősödve került ki a háborúból” – sugallta a kiskgazda lap alcíme a Czapik Gyula egri érsekkel való beszélgetés nyomán. Ám ennek ellentmond a püspöki kar már idézett májusi tanácskozása, ahol a földosztáskor elvesztett vagyonról tárgyaltak.³⁸ Talán ezért is utal az interjúban Czapik (akit név szerint nem említett a szerző) arra, hogy a *„nép az egyház szükségait anyagiakban is jól ismeri és eltartja papjait”*. Az interjúban az érsek az egyház erősödését azzal támasztotta alá, hogy felekezeti villongás nincs a városban, az elmenekült református és evangélikus lelkészek teendőit is ellátták a katolikus papok: *„a háborús megpróbáltatások Eger és az egész főhatóságom alá tartozó vidék népét lélekben is erőssé, mélyebbé, küzdőképesebbé tették.”*

„A kiskgazdapárt megyei központjában is hasonlóan örvendetes dolgokat tudtam meg” – írja Tőke László. Optimizmusának oka: *„A nép mindenütt kirobbanó lelkesedéssel csatlakozik zászlainkhoz.”* Az emberek látják, hogy *„valóban eljött a tiszta demokrácia kora és a népé a hatalom”*. *„Túlestünk a kezdet nehezen”* – mondta a kiskgazdák egyik helyi vezetője.³⁹ Ez azonban túlzott optimizmusnak bizonyult – ha több évtized távlatából nézzük az eseményeket, bár az 1945-ös választások rövid távon igazolták a derűlátást: a kiskgazdák Hevesben és Egerben is megszerezték a szavazatok többségét.

Eger az országos sajtóban: a kommunista rendőrkapitány túlkapásai

Baljós előjelek azonban ekkor is voltak, már ami a demokrácia érvényesülését illeti. Ez jól látszik egy személyeskedéstől sem mentes, de rendszerszintű problémákat is magában hordozó párviadalból, amelyben 1945 elején összecsapott a túlbuzgó helyi kommunista aktivizmus (amit egy lapinterjú tanúsít,⁴⁰ s ami

36 Nagy J.: Eger története i. m. 360., 364.

37 Tőke L.: A jegenyefák i. m. 4.

38 Jegyzőkönyv i. m. 56–60.

39 Tőke L.: A jegenyefák i. m. 4.

40 *„A jövő olyan lesz, amilyenre azt saját erőnkől felépítjük”* – mondta Dancza János az egri rendőrség új, kommunista vezetője az Igazság 1945-ös első számában. Igazság, 1945. január 4.

az adott pillanatban még a szovjet geopolitikai érdekekhez képest is elsietettnek bizonyult) a megyei kiskazda közigazgatási vezetéssel.

Történt ugyanis, hogy a népfront által 1944 végén kinevezett kommunista egri rendőrkapitány, Dancza János – aki lakatossegédből lett a 30-as években a Suba-lyuk ősemberének megtalálója⁴¹ – önkényesen internálótábort szervezett az egri várban 1945 elején.⁴² Ezt Dancza is elismeri,⁴³ ahogyan azt is, hogy tevékenysége ellen Milassin Kornél kiskazdapárti főispán rögtön fellépett, és Czapik érsek is tiltakozott a szovjeteknél.⁴⁴ A Belügyminisztérium vezetői kezdetben Dancza mellé álltak – ezt bizonyítja egy tavaszi közlemény is⁴⁵ –, de a kifogások egyre csak szaporodtak a kapitány ellen.

Végül Kriston Endre egri segédpüspök internálása, illetve bántalmazása, megverése (melyben Dancza szerepe nem tisztázott) vezetett feltehetően a rendőrkapitány bukásához.⁴⁶ A Kriston elleni vádemelést még februárban lelkesen

41 *Kormos Attila*: Dancza János (1899–1985). Karszt és Barlang. 1. (1986) 1. sz. 58.

42 „Az egri internáló tábort a vár kazamatáiban, az erre vonatkozó belügyminiszteri rendelet megjelenése előtt Dancza János egri, illetve megyei rendőrkapitány szervezte meg 1945 január elején.” *Szecskó Károly*: Adalékok Kriston Endre egri segédpüspök 1945-ös internálásának történetéhez. In: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 10. (1998) 3–4. sz. 177.

43 „Megdöbbenve láttam, hogy a közismert fasiszták a legnagyobb nyugalommal járkálnak a városban. Nyomban javaslatot tettem a párt vezetőségnek, hogy a várban állítsunk fel egy internáló tábort, és a jelentősebb szerepet játszott fasisztákat internáljuk.” *Dancza János*: Valóban demokrata volt-e Milassin Kornél? Archivum 10. A Heves Megyei Levéltár közleményei. Eger 1981. 114.

44 „Milassin Kornél kormánybiztos felháborodva kereste fel a szovjet megyei parancsnokot (...) és előadta, hogy a rendőrkapitány törvényes alap nélkül, önkényesen felállított egy internáló tábort és kérte őt, hogy oszlattassa fel a tábort”. „Mintegy 8 nap múlva magához kéretett a szovjet ellenőrző bizottság alezredes elnöke, és elmondta, hogy a kormánybiztos a belügyminiszternél jelentett fel, az érsek pedig a szovjet hadsereg debreceni főparancsnokságán.” *Dancza J.*: Valóban demokrata volt-e... i. m. 114–115.

45 Debrecenben Zöld Sándor államtitkár és Erdei Ferenc belügyminiszter kért jelentést Danczától a tábor miatt. A rendőrkapitány a fegyverszüneti megállapodásra hivatkozott, melynek értelmében „a magyar kormány kötelezettséget vállalt, hogy a fasisztákat megbünteti”. Erdei állítólag erre helyeslően reagált, és közvetlenül a belügyminiszter alá rendelt megyei rendőrkapitánynak nevezte ki Danczát. *Dancza J.*: Valóban demokrata volt-e... i. m. 115–116. A kinevezést közölte a helyi lap: „Eger és Heves vármegye dolgozói örömmel és lelkesedéssel vették tudomásul” a miniszternek a döntését a rendőrkapitányról, így az őt háborgató „reakciós elemek” tisztában lehetnek azzal, hogy „kik bírják a szabad magyar kormány” bizalmát. Igazság, 1945. március 8. 2.

46 Az egri internáló tábor parancsnokává az MKP egri vezetősége Bóta Bernátot nevezte ki. Dancza János – saját verziója szerint, amit Szecskó idéz – közölte a tábor őrségével: „a segédpüspököt nem szabad egy újjal sem bántani »mert ha ő ha egy pofont kap is, annak mindjárt Rómában hallatszik a csattanása«.” Kristont állítólag Bóta verte meg, de ez Szecskó szerint nem bizonyítható. Az MKP megyei, városi és járási bizottságának titkára május 14-én a következőket jelentette: a „püspököt, aki háborús uszító volt, (...) a várban, ahol Bóta Bernát volt a parancsnok, úgy megverték, hogy valószínű meghülyült. Utána elkövette Bóta Bernát azt a hibát, hogy átkísértette

– bár óriási tévedésekkel – adta hírül a szociáldemokraták lapja, a *Népszava*.⁴⁷ Az 1960-ban – a raboskodás nyomán egészsége is megrendült – elhunyt Kriston emlékezetét ma is ápolják Egerben, illetve szülőfalujában, Kemecsen.⁴⁸

Az egyház vezetői tiltakoztak Kriston letartóztatása ellen, és április 30-án a magyar katolikus püspöki kar képviselői személyesen a miniszterelnököt keresték meg a segédpüspököt ért atrocitások miatt.⁴⁹ Dancza leváltása ezek után ismét napirendre került, miközben Tömpe András a Belügyminisztérium megbízásából végzett felülvizsgálatot Egerben.⁵⁰ Dancza leváltásáról a *Szabad Népben* kemény hangú közleményt publikáltak júniusban: „*A belügyminisztérium (...) folytatja a vidéki rendőrségek megtisztításának munkáját. Különösen eltávolítja (...) azokat, akik közönséges bűncselekményeket követtek el, (...) bármilyen vonatkozásban megvesztegethető, vagy haszonszerző magatartást tanúsítottak, vagy pedig a demokratikus erők kifejlődését magatartásukkal akadályozták.*”

---

az ügyészségre, ahol az ügyész láttelepet vett. És most revorverez [sic!] az ügyész, azt mondja, hogy: kényszer hatása alatt vallott. Még sokat tudnák felsorolni ilyen rossz taktikai lépést.” Az eljárást 1945 novemberében szüntették meg Kriston ellen, akit ezután szabadon bocsátottak. Szecskó így összegez: a „segédpüspököt jogtalanul tartóztatták le és verték meg. Esete, más hasonlókhhoz, jelentősen ártott a Magyar Kommunista Párt tekintélyének, s nem véletlen, hogy a tábor parancsnokát, Bóta Bernátot leváltották és többedmagával a pártból is kizárták.” Szecskó K.: Adalékok i. m. 177–180.

- 47 „Kriston egri érsek népbíróság elé kerül” – a *Népszava* cikkcíme is téves (Kriston nem érsek volt). Az írás szerint az „egri rendőrkapitányság politikai nyomozói megállapították, hogy a volt Egri Újság 1943. évi egyik számában Kriston Endre pásztorlevelet tett közzé, amelyben a Szovjetet, mint »a kereszténység és Európa ellenségét, a civilizáció lerombolóját« állította be.” A kapitányság ezután „a püspököt a népügyészségre kísérte át”. A lap szerint „Az egri rendőrség jó munkát végez. Sajnos, ugyanezt nem állapíthatjuk meg az összes vidéki rendőrségekről.” *Népszava*, 1945. május 12. 4. Ám a lap megint tévedett, hiszen még az MKP helyi titkára is Bótát hibáztatta később. (Lásd: 41. lábjegyzet.)
- 48 Könyv is született Kristonról: *Lucza János – Komiszár Dénes*: Kriston Endre a hűség püspöke. Kemecse 2012. Egy egri kiadvány írja: Dancza „megkínóztatta az akkor már majdnem 70 éves idős főpapot”. *Löffler Erzsébet*: Az egri Bazilika kriptájában nyugvó személyek. In: Egri séták nemcsak Egrieknek (2007–2010) I–II. Szerk. Renn Oszkár. Eger 2010. 15. Kemecse honlapja is emlékezik a főpap „eszméletlenülre verésére”: Kriston Endre püspök (1877–1960). <https://site.kemecse.hu/kemecse/akikre-buszekek-vagyunk/kriston-endre-puspok-1877-1960/> Letöltés: 2019. december 29.
- 49 Czapik érsek arról tájékoztatta a püspöki kart, hogy „Kriston püspök úr letartóztatása teljesen tendenciózus, és egy három év előtti körlevél miatt történt. Az első éjszaka borzasztóan megverték 76 tanú jelenlétében. A kommunista pártnál panaszt tett, és az ügyet ott egy suszterlegény 46 kommunista leváltásával intézte el.” Czapik javasolta, hogy a püspöki kar jelentse be tiltakozását, amit a testület meg is tett. Jegyzőkönyv i. m. 61.
- 50 „A Heves vármegyei látogatás egyúttal a rendőr-főkapitány – Dancza János – leváltásáról és Jelenffy Szilárd »rendőrtörzsfelügyelőnek« a vármegye főkapitányi tisztségébe történő helyezéséről, valamint néhány vezető tisztségben lévő rendőrtiszt vizsgálatáról szolt.” *Nagy Ákos Péter*: Tömpe András 1945. évi vidéki körútajainak jelentései. In: Emberek őrzője. Szerk.: Hack Péter – Koósne Mohácsi Barbara. Bp. 2014. 95.

Danczára alighanem az utóbbi kategória volt érvényes, így őt a lap szerint május 15-én felmentették.⁵¹

Dancza ezt a kudarcot feltehetően soha nem tudta feldolgozni. Még Milassin halála után 25 évvel, 1981-ben is a volt kiskgazda főispánt vádoló cikket, helyreigazító hozzászólást írt egy levéltári kiadványba. Ebben Milassint ellenforradalmi tevékenységgel és a csehekkel való együttműködéssel vádolta a Tanácsköztársaság idején, illetve utána.⁵²

Dancza leváltása persze csak átmeneti megingás volt a kommunista belügyi szervek tevékenységében. Egerben és Heves megyében Milassin főispán számos akadályba ütközött, ezek között egy exnyilastól kezdve – aki a B-listázást hajtotta végre a megyében⁵³ – a megszálló szovjet hadsereg tisztjéig (még a főispán személyi szabadságát is korlátozta, és Milassin jelenlétében korbáccsal verte meg a kiskgazda politikus fogadására Nagyiván községbe érkezett lovas bandérium vezetőjét⁵⁴) számos ellenfele akadt. Milassin már 1946-ban látta, hová vezetnek a folyamatok. A kormányfőhöz így írt: *„Nem vagyok hajlandó egy tollvonással sem elősegíteni hazám elpusztítását, márpedig ez a kegyelemdőfés szerencsétlen hazámnak, mert eddig egy párt kezébe került a rendőrség, a honvédség és most a közigazgatás is bűnös kezekbe fog kerülni. Eger, 1946. július 22.”*⁵⁵

Milassin ellen közben tovább folyt a kampány, amit még Dancza kezdett el 1945 folyamán (igaz, akkor Dancza még nem névvel támadta általában a főispánt, és a sajtóban üzengetett). A keményebb támadások ugyanis már nem (csak) a lapok hasábjain folytatódtak a kiskgazda politikus ellen. A munkáspártok – azaz a kommunista és a szociáldemokrata párt – ugyanis tömegtüntetést szerveztek októberben jobb élelmezést követelve. A 8-10 ezres tömeg „halált követelt az árurejtegetőkre” (miután olyan magasak voltak a feketepiaci árak, hogy a munkások a tudósítás szerint nem tudják azokat megfizetni). A *Szabad Nép* szerint az „egri éhezők” tüntettek Milassin ellen. A demonstrálók a megyeháza elé vonultak, de sem a főispánt, sem az alispánt nem találták a hivatalukban,

51 Belügyminisztériumi tájékoztató a rendőrségi átszervezésekről. Szabad Nép, 1945. június 10. 7.

52 Dancza J.: Valóban demokrata volt-e i. m. 112–113.

53 Milassin a kormányfőhöz így írt 1946-ban: „Vármegyémben a B-listával kapcsolatban elviselhetetlenül súlyos helyzet állt elő. (...) irodám egész személyzetét eltávolították, a hat járásban egyetlen járási főjegyzőt sem hagytak, de még járási jegyzőt sem.” (...) „Jelentem, hogy az egész műveletet a belügyminiszter vármegyei megbízottja, P. S. szociális felügyelő készítette elő, aki természetesen a kommunista párt tagja (...). Ez az ember Magyarláposon volt annak idején községi jegyző, ahol igen sok tanú (...) szerint vezető nyilas volt, zsidó üldöző, sőt zsidó vagyont is harácsolt magának.” Közli: Gyarmati György: *Harc a közigazgatás birtoklásáért. A koalíción belüli pártküzdelmek az 1946. évi hatalmi dualizmus időszakában. Századok 130. (1996) 3. sz. 526–527.*

54 Milassin Kornél, Heves vármegye főispánjának panasza Erdei Ferenc belügyminiszterhez a tiszafüredi járási szovjet katonai parancsnok által történt lefogatása ügyében. Eger, 1945. augusztus 6. Közli: L. Balogh Béni: „Törvényes megszállás” i. m. 185–187.

55 Milassint idézi: Gyarmati Gy.: *Harc a közigazgatás birtoklásáért* i. m. 527.

viszont Milassin asztalán állítólag megtalálták Horthy arcképét. (A *Szabad Nép* október 30-ai tudósítása az események után 11 nappal jelent meg, a hitelességet nehéz lenne ellenőrizni, de az október 19-ei eseményekhez időben közelebb megjelenő *Szabad Magyarország* erről nem írt.)

A tömeg elkeseredett Milassin távollétén, és végigjárták a Megyeháza szobáit, s a *Szabad Nép* szerint „a főispán lakosztályában több hízott kacsát, tisztított baromfit, vaját, zsírt, szappant, mézet, három, zsák lisztet, 10 kiló szalonnát, és egyéb régóta nélkülözött élelmiszert találtak”. Ez annyira elkeserítette a tömeget, hogy hangosan kifakadtak a főispán ellen, és azonnali leváltását követelték. „A tüntetők az ablakon át felmutatták a megyeháza előtt felsorakozó tömegnek” a ritkának számító élelmiszereket és „a fehér cipőt és egy tisztított baromfit botra tűzve, végighordozták a városon”. Az „éhezők” ezután azt a rigmust skandálták: „Nincsen kenyér, nincsen só, ennek vége nem lesz jó!” A tudósítás szerint Suján kommunista és Tóth szociáldemokrata párttitkárok intéztek rövid beszédet a felvonulókhoz, és közölték, hogy eljárnak a meglévő készletek igazságos szétosztása érdekében.⁵⁶

A *Szabad Magyarország* című lap nem tíz nap múlva számolt be az október 19-ei eseményekről, hanem 20-ai (másnap) keltezésű hírért október 21-én közölte. Eszerint „Eger városában a közellátás annyira csődöt mondott, hogy az utóbbi időben napokon keresztül nem kapták meg még szűkös kenyéradagjukat sem a dolgozók. Az elkeseredés főként Milassin Kornél független kisgazdapárti főispán-kormánybiztos ellen irányult.” A cikk szerint Milassin nem volt a Vármegyeházán, ezért „a munkáspártok és a szakszervezet vezetői sem voltak képesek a tüntető tömeget megakadályozni abban, hogy be ne hatoljanak Milassin főispán lakásába”. Az itt talált élelmiszerek láttán a főispán lemondását követelték. A tudósítás így zárult: „Valószínű, hogy Milassin főispán-kormánybiztos le fogja vonni a botrány politikai konzekvenciáit, miután pozíciója Egerben tarthatatlanná vált.”⁵⁷

Milassin még bő fél évig állt a megye élén, így a kommunisták akciója nem érte el a célját. Sőt a választásokat hamarosan a kisgazdák fogják fölényesen megnyerni Egerben és Heves megyében is. Mindebből kitűnik, hogy a baloldali pártok Egerben egységesen léptek fel a kisgazdák ellen. Magyarországon ugyanis a szociáldemokraták nem határolták el magukat úgy az antidemokratikus törekvésektől, mint például a finn szociáldemokraták ugyanebben az időszakban. A finn politika ugyanis alapvetően különbözött a XX. század közepén a magyartól: ott a szociáldemokrácia alapvetően konszenzusos alapon egyezett meg már 1937-ben a jobbközép pártokkal, így az egységes finn elit képes volt ellenállni a kommunista hatalomátvételi törekvéseknek – ez 1948-ban válik majd fontossá, amikor Paasikivi államelnök (a polgári erők képviselője) és Fagerholm szociáldemokrata kormányfő együttesen lépnek fel a finn kommunisták antidemokratikus törekvései ellen.

56 B. A.: Mi történt Egerben? *Szabad Nép*, 1945. október 30.

57 Több ezer dolgozó tüntetett Egerben Milassin Kornél főispán-kormánybiztos ellen. *Szabad Magyarország*, 1945. október 21.

Bár Finnország és Magyarország geopolitikai helyzete nem hasonlítható össze egymással sem 1945-ben, sem 1948-ban, azt azonban korábbi tanulmányom alapján megállapíthatom: csak egységes elitek voltak képesek 1948-ban elhárítani a Köztes-Európát fenyegető szovjetizációs hullámot. Erre a konszenzusosan egységes Finnország mellett az ideológiailag egységes elittel rendelkező Jugoszlávia volt még képes régióinkban.⁵⁸

A politikai feszültségkeltés légkörében időnként a józan hangok is teret kaptak, de Magyarország 1945 és 1948 közötti történetében e hangok nem sokat értek – legalábbis hosszabb távon. Így például az egri érsek, Czapik Gyula októberben igyekezett csillapítani a feszültségeket a kisgazdák lapjának, a *Kis Újságnak* október elején nyilatkozva. A főpap annak kapcsán szólalt meg, hogy „*egyes helyeken a közigazgatási szervek az Ellenőrző Bizottságra hivatkozva, a vallásos egyesületek működését betiltottnak vélték, más esetekben a vallásos egyesületek vezetőinek nevét bekövetelték, ismét más esetekben pedig politikai pártok felszólítást küldöttek vallásos egyesület működésének beszüntetéséről*”. Czapik e híresztelések nyomán közölte papjaival, hogy „*mindezen esetekben félreértésen alapuló és jogtalan eljárásról van szó*”. Az érsek a lapnak hozzátette: az egyesületek működése mindenkor szabad volt, az „*államhatalom ezek működésébe soha bele nem avatkozott*”.⁵⁹

Ám ahogyan már említettük, Magyarország különbözik a konszenzusos demokráciát a XX. század első harmadának végén kialakító Finnországtól. Így a vallásos egyesületek sem működhetek sokáig. A konszenzusos demokráciának ugyanis vannak feltételei, amelyek alapvetően hiányoztak a XX. század közepén Magyarországon. Erre az Ideiglenes Nemzetgyűlés Egerben járó elnöke, Zsedényi Béla mutatott rá a Polgári Demokrata Párt lapjának, a *Világnak* az 1945. augusztus 7-ei tudósítása szerint. (A *Világ* a kiadó pártnál sokkal népszerűbb sajtótermék volt – a lap 1947-ben például 77-83 ezres példányszámban jelent meg.⁶⁰ A *Világ* sorsát jól mutatja, hogy 1949. augusztus 1-jén megszűnt, ekkor már az állampárt döntött a polgári lap beszüntetéséről.⁶¹) Zsedényi beszéde kapcsán utalhatunk arra: nem elég a választás pusztá intézménye a demokráciához, mivel a nemzetgyűlési elnök szerint „*az újjáépítendő ország demokratikus szellemi alapjai hiányoznak*”.

„*A mezőgazdasági, ipari és szellemi munkások, akiket évtizedeken keresztül egymás ellen kijátszottak, egymás ellen felhasználtak, de egyformán félrevezetett és kizsákmányolt mostohagyermekek voltak, végre egymásra találtak a demokrácia világosságában. Most örök testvéri szövetséget kötöttek egymással, amit úgy*

58 Szegő Iván Miklós: Akik kiszabadultak Sztálin vasmarkából. Az egységes finn és jugoszláv elitek 1948-ban. In: RMJ60. Tanulmányok a hatvanéves Rainer M. János tiszteletére. Szerk.: Fábíán Máté – Romsics Ignác. Eger, 2017. 151. és 156–157.

59 Az egri érsek a vallásos egyesületek betiltása körüli félreértésekről. *Kis Újság*, 1945. október 5.

60 Takács R.: A nyomtatott sajtó i. m. 358.

61 Takács Róbert: A Rákosi-kor sajtója. In: A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989. Szerk. Paál Vince. Bp. 2015. 454.

hívunk, hogy magyar demokrácia” – mondta ugyanakkor némi optimizmussal a nemzetgyűlési elnök, aki szinte a modern konszenzusos elitelméleteket előlegezte meg a munkásság, a parasztság és az értelmiség egységét hangsúlyozva. (Finnországban ezt a 20. századi pártrendszer biztosította, hiszen a szociáldemokrata párt ott a munkásokat, az Agrárpárt – később: Centrumpárt – a paraszti választóbázist, a liberális, a konzervatív pártok pedig az értelmiségi-polgári rétegeket fogták össze konszenzusos-többpárti kormányzással.)

Zsedényi szavait a *Világ* tudósítása szerint nagy lelkesedéssel fogadta a hallgatóság,⁶² de persze a konszenzusos demokrácia alapjait hiába is kerestük volna 1945 Magyarországon. Rövid távon 1945-ben a demokratikus intézmények mégsem mondtak csődöt: Egerben a baloldalnak nem sikerült a kiskgazdapárt bázisát megingatni.

A *Magyar Nemzet* november 6-án így számolt be ugyanis az általános választások eredményeiről: *„Az ország népe az országos választások keretében vasárnap járult a szavazóurnák elé. A magyarság (...) eddig még soha nem látott tömegekben adta le szavazatát azokra a pártokra, amelyek kezében biztosítva látja a demokratikus Magyarország jövőjét.”*⁶³ Az FKGP a lap szerint Heves megyében – Egerrel együtt – 96 274 szavazatot kapott, a második helyen a kommunisták (30 230 szavazat), a harmadikon a szociáldemokraták (23 869 szavazat) végeztek. A Nemzeti Parasztpárt 17 308 voksot kapott, a Polgári Demokrata Párt 3569-et.

A választási győzelem demokratikus fordulatot hozott a Gyarmati György által presztalinizációnak nevezett 1945–48-as folyamatok közben – de nem döntő fordulatot. A kiskgazdapárti győzelem végül felgyorsította a proletárdiktatúra kialakítására irányuló kommunista törekvéseket, és a győztes párt kényszerkoalíciót volt kénytelen kötni a baloldali pártokkal. Hamarosan elkezdődött a gazdasági főhatalom kiszervezése a kabinet alól. Megindult az FKGP bomlasztása is, amit Heves megyében (mint láttuk) B-listázás súlyosbított. Ennek egyik célja a kiskgazda főispán munkájának megbénítása volt. Milassin Kornél végül 1946-ban távozott posztjáról, amit egy szovjet jegyzék követelt előzőleg.⁶⁴

Felhasznált szakirodalom és források

- Á. Varga László: Bevezető. In: Új úton... Válogatott dokumentumok a felszabadult Heves megye életéből: 1944. október 30. – 1945. május 7. Szerk. Á. Varga László. Eger, 1980. 17–43.
B. A.: Mi történt Egerben? Szabad Nép, 1945. III. évfolyam, 179. szám, október 30. 3.

62 F. J.: A demokráciának szüksége van az értelmiségre – mondotta Zsedényi Béla Egerben. Világ, 1945. augusztus 7. 2.

63 Teljes rendben leszavazott az ország választóinak nyolcvan százaléka. Magyar Nemzet, 1945. november 6.

64 Vida István: Nagy Ferenc „meghallgatása” az amerikai külügyminisztériumban 1947 júniusában. Századok 124. (1990) 4–5. sz. 809.

- Baráth Magdolna – Cseh Gergő Bendegúz – Feitl István – Figder Éva: Bevezető. In: A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei. 1945–1947. Szerk. Feitl István. Budapest, 2003. 7–37.
- Beke Margit (szerk.): A magyar katolikus püspökkari tanácskozások története és jegyzőkönyvei 1945–1948 között. Budapest, 2015.
- Buzinkay Géza: A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig. Budapest, 2016.
- Csicsery-Rónay István – Cserenyey Géza: Konceptiók per a Független Kisgazdapárt szétzúzására. 1947. Budapest, 1998.
- Dancza János: Valóban demokrata volt-e Milassin Kornél? In: Archívum 10. A Heves Megyei Levéltár közleményei. Eger, 1981. 111–116.
- Föglein Gizella: A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front megalakulása és programja. Tiszatáj 1984/11. 65–73.
- George Schöpflin: Politics in Eastern Europe. 1945–1992. Cambridge, 1993.
- Gyarmati György: A Rákosi-korszak. Budapest, 2011.
- Gyarmati György: Harc a közigazgatás birtoklásáért. A koalíción belüli pártküzdelmek az 1946. évi hatalmi dualizmus időszakában. Századok 1996/III. 497–570.
- Horváth Attila: A magyar sajtó története a szovjet típusú diktatúra idején. Budapest, 2013.
- Igazság, 1945. I. évfolyam, 1. szám, január 4. 1.
- Igazság, 1945. I. évfolyam, 16. szám, március 8. 2.
- Kardos László: Paraszt és kommunista. Igazság, 1945. II. évfolyam, 1. szám, január 4. 1.
- Kis Újság, 1945. LIX. évfolyam, 152. szám, október 5. 1.
- Kiss Péter: Az egri érseki Líceum történetéből. Eger, 2016.
- Kókay György – Buzinkay Géza – Murányi Gábor: A magyar sajtó története. Budapest, 1994.
- Kormos Attila: Dancza János (1899–1985). Karszt és Barlang 1986/1. 58.
- Korom Mihály: Az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselőinek megválasztása 1944 decemberében. Századok 1982/2. 247–291.
- Kossuth Népe, 1945. I. évfolyam, 125. szám, szeptember 29. 2.
- L. Balogh Béni: Bevezető. In: „Törvényes” megszállás. Szovjet csapatok Magyarországon 1944–1947 között. Szerk. L. Balogh Béni. Budapest, 2015. 22–24.
- Lénárd Sándor: Eger jelentkezik. Népszava, 1945. LXXIII. évfolyam, 15. szám, február 13. 2.
- Löffler Erzsébet: Az egri Bazilika kriptájában nyugvó személyek. In: Egri séták nemcsak Egrieknek (2007–2010) I. kötet. Szerk. Renn Oszkár. Eger, 2010. 11–20.
- Lucza János – Komiszár Dénes: Kriston Endre a hűség püspöke. Kemecse, 2012.
- Magyar Nemzet, 1945. I. évfolyam, 153. szám, november 6. 1.
- Nagy Ákos Péter: Tömpe András 1945. évi vidéki körútjainak jelentései. In: Emberek őrzője. Szerk. Hack Péter – Koósné Mohácsi Barbara. Budapest, 2014. 87–101.

- Nagy József: A Nemzeti Bizottságok megalakulása és működése Heves megyében (1945–1946). In: Az Egri Tanárképző Főiskola tudományos közleményei. 2. kötet. Eger, 1964. 387–397.
- Nagy József: Eger története. Budapest, 1978.
- Népszava, 1945. LXXIII. évfolyam, 88. szám, május 12. 4.
- Pető Andrea: Elmondani az elmondhatatlant. Budapest, 2018.
- Rainer M. János: Bevezetés a kádárizmusba. Budapest, 2011.
- Szabad Magyarország, 1945. II. évfolyam, 239. szám, október 21. 2.
- Szabad Nép, 1945. III. évfolyam, 62. szám, június 10. 7.
- Szabadság, 1945. I. évfolyam, 216. szám, október 9. 2.
- Szecskó Károly: Adalékok Kriston Endre egri segédpüspök 1945-ös internálásának történetéhez. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 1998/3–4. 173–180.
- Szegő Iván Miklós: Akik kiszabadultak Sztálin vasmarkából. Az egységes finn és jugoszláv elitek 1948-ban. In: RMJ60. Tanulmányok a hatvanéves Rainer M. János tiszteletére. Szerk. Fábián Máté – Romsics Ignác. Eger, 2017. 151–176.
- Takács Róbert: A koalíciós időszak média- és kulturális nyilvánossága. In: Régi és új világ határán – 1945 történetei. Szerk. Feitl István – Ignác Károly. Budapest, 2018. 139–167.
- Takács Róbert: A nyomtatott sajtó a koalíciós időszakban (1944–1948). In: A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989. Szerk. Paál Vince. Budapest, 2015. 256–364.
- Takács Róbert: A Rákosi-kor sajtója. In: A sajtószabadság története Magyarországon 1914–1989. Szerk. Paál Vince. Budapest, 2015. 395–473.
- Tőke László: A jegenyefák még Egerben sem nőttek az égig. Kis Újság, 1945. LIX. évfolyam, 56. szám, június 9. 4.
- Vida István (főszerk.): Nemzetgyűlés almanachja. 1945–1947. Budapest, 1999.
- Vida István: Nagy Ferenc „meghallgatása” az amerikai külügyminisztériumban 1947 júniusában. Századok 1990/V–VI. 787–846.
- Világ, 1945. 70. szám augusztus 7. 2.